

İNCELEME VE METİN: AHMET HAKKI TURABİ

Gevrekzâde Hâfız Hasan Efendi
ve

Mûsikî Risâlesi

GEVREKZÂDE HÂFİZ HASAN EFENDİ
ve MÛSİKÎ RİSÂLESİ

Ahmet Hakkı Turabi

1969 yılında Gümüşhacıköy/Amasya'da doğdu; ilk ve orta öğrenimini burada tamamladı. 1992 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu ve aynı yıl Türk Din Mûsikîsi Anabilim Dalı araştırma görevlisi olarak fakülte'deki görevine başladı. 1993–1994 yıllarında Ürdün Üniversitesi'nde Arapça eğitimi aldı ve Arap Müziği üzerinde çalışmalar yaptı. 1996'da *el-Kindî'nin Mûsikî Risâleleri* isimli tezle yüksek lisans; 2002'de *İbn Sînâ'nın Kitâbü's-Şifâ'sında Mûsikî* isimli tezle doktora derecesi aldı (*İbn Sînâ Mûsikî, Litera Yayıncılık, İstanbul 2004*). Diyanet İslâm Ansiklopedisi'nde maddeleri bulunan araştırmacının, ilk dönem İslâm dünyasındaki müzik faaliyetleriyle ilgili yayınları mevcut olup, Fârâbî'nin *Kitâbü'l-Mûsika'l-Kebîr* adlı eseri üzerindeki çalışması devam etmektedir. Halen aynı fakülte'de görevini sürdürmektedir. Kanun icrâcısı olup, evli ve bir çocuk babasıdır.

GEVREKZÂDE HÂFİZ HASAN EFENDİ
ve
MÛSİKÎ RİSÂLESİ

İnceleme ve Metin
Ahmet Hakkı TURABİ

RAĞBET YAYINLARI

RAĞBET YAYINLARI

Gevrekzâde Hâfız Hasan Efendi ve Mûsikî Risâlesi

İnceleme ve Metin

Ahmet Hakkı TURABİ

İstanbul 2005

ISBN 975-6373-53-9

Yayınevi Editörü

Hasan Lûtfi Ramazanoğlu

Mizanpaj

Bidaye

Kapak Tasarımı

Ramazan Erkut

İç Baskı

Kilim Matbaası

Cilt

Fatih Mücellithanesi

RAĞBET YAYINLARI

Molla Fenari Sk. No: 12 Gülbay Han Kat 2. CaĖaloĖlu/Eminönü/İST.

Tel: 0212 528 85 19 Faks: 0212 528 85 20

www.ragbet.com – e-mail: ragbet@ragbet.com

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	5
KISALTMALAR	9
ÖNSÖZ	11
GİRİŞ	15

Birinci Bölüm GEVREKZÂDE HÂFİZ HASAN EFENDİ

A. HAYATI	27
B. ESERLERİ	42
a. Tıpla İlgili Eserleri	43
1. Netîcetü'l-fikriyye fî-tedbîri velâdeti'l-bikriyye	43
2. Gâyetü'l-müntehâ fî-tedbîri'l-merzâ terceme-i Paraklisûs	48
3. Dürre-i mensûriyye fî-tercemeti Mansûriyye	52
4. Micennetü't-tâûn ve'l-vebâ	55
5. Risâle-i tıbbiyye	57
6. Nikrîs Risâlesi	59
7. Mürşidü'l-libâs fî-terceme-i İspagorya	60
8. Risâle fî-iskorbüt	64
9. Aslû'l-usûl fî-tercemeti fasli'l-Fusûl li'l-Îlâkî	66
10. er-Risâletü'd-düstûriyyetü'l-hamsiyye	67
11. Zübdetü'l-kühliyye fî-teşrihi'l-basariyye	68
12. er-Risâletü'l-mûsikiyye mine'd-devâi'r-rûhâniyye	70

6 · GEVREKZÂDE ve MÛSİKÎ RİSÂLESİ

b. Diğer Eserleri:	70
1. Firâsetnâme	70
2. Vekâyi' nâme	73
3. Terceme-i Risâle-i ledünniyye	74
4. Terceme-i Menâkıbü'l-ârifin	76
5. [Mecmûa]	78
6. Gevrekzâde'nin bizzat istinsah ettiği, TSMK, Hazine, nr. 1783'te kayıtlı eser	84

İkinci Bölüm

er-RİSÂLETÜ'L-MÛSİKİYYE MİNE'D-DEVÂİ'R-RÛHÂNİYYE

A. RİSÂLE'NİN MÂHİYETİ, KONUSU VE KAYNAKLARI	89
B. RİSÂLE'DE MÛZİK ve MÛZİKLE TEDÂVİDE KULLANILAN YARDIMCI UNSURLAR	95
1. Müziğin Menşei	95
2. Müzikle Tedâvinin Husûsiyetleri	97
3. Müzikle Tedâvide Hekimin Özelliği	102
4. Şu'be ve Dört Unsur İlişkisi	103
5. Âvâze ve Gezegen İlişkisi	106
6. Risâle'de Adı Geçen Makamlar	109
7. Risâle'de Adı Geçen Terkîbler	112
8. Makamların Tedâvi Ettiği Hastalıklar	118
9. Makam ve Burç İlişkisi	120
10. Makam ve Ten İlişkisi	121
11. Makam ve Milliyet İlişkisi	122
12. Makam ve Meslek İlişkisi	123
13. Makamların Gün İçindeki Vakitlerle İlişkisi	123
C. RİSÂLE'DE ADI GEÇEN ŞAHISLAR	126
1. Lâmek	126
2. Hz. Dâvûd	129
3. Buhtunnasr	129
4. Pitagoras	130
5. Sokrat	132
6. Eflâtun	133
7. Hipokrat	135
8. Aristo	136
9. İskender	138

10. Galen.....	139
11. Fârâbî.....	140
12. Fahreddin er-Râzî	141
13. Mevlânâ Celâleddin er-Rûmî.....	142
14. Safiyyüddin Abdülmümin el-Urmevî.....	143
15. Nasîruddin Tûsî	145
16. Muhammed Pârsâ.....	145
17. Abdülganî Nâblûsî	146
18. Şuûrî Hasan Efendi.....	149
19. Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin Efendi	150

Üçüncü Bölüm

RİSÂLE'NİN TRANSKRİPSİYONU

A. RİSÂLE'NİN TRANSKRİPSİYONUNDA TAKİP EDİLEN METOT	155
B. RİSÂLE'NİN TRANSKRİPSİYONU	157
SONUÇ	179
BİBLİYOGRAFYA	183
İNDEKS	191
EKLER	197
1. <i>er-Risâletü'l-mûsikiyye mine'd-devâi'r-rûhâniyye</i> 'nin orijinal metni ..	199
2. Gevrekzâde Hâfız Hasan Efendi.	228
3. Atâullah Mehmed Efendi Hazîresi.	228
3. Gevrekzâde Hâfız Hasan Efendi'nin mezartaşı.	229
4. Gevrekzâde Hâfız Hasan Efendi'nin mezartaşı.	230
5. Gevrekzâde Hâfız Hasan Efendi'nin mezartaşı.	231
6. Gevrekzâde, <i>Dürre-i mensûriyye fi-tercemeti Mansûriyye</i> , Süleymaniye Ktp., Bağdatlı Vehbi, nr. 1489, vr. 1 ^b	232
7. (Gevrekzâde Hâfız Hasan Efendi'nin mührü, "Hâfız Hasan Reîsületibbâ")	233
8. (Gevrekzâde Hâfız Hasan Efendi'nin imzası).....	233
9. Gevrekzâde, <i>Terceme-i Risâle-i Ledünniyye</i> , İBAK, Osman Ergin, nr. 408.....	234
10. Gevrekzâde, <i>Zübdetü'l-kühliyye fi-teşrihi'l-basariyye</i> , TSMK, nr. 571/1, vr. 56 ^b	235
11. Gevrekzâde, <i>Netîcetü'l-fikriyye fi-tedbîri velâdeti'l-bikriyye</i> , İÜ, TY, nr. 7092, vr. 87 ^a	236

8 · GEVREKZÂDE ve MÛSİKÎ RİSÂLESİ

12. Şuûrî Hasan Efendi, <i>Ta'dilü'l-emzice</i> , Süleymaniye Ktp., Fatih, nr. 3547, vr. 60 ^a	237
13. Fahreddin er-Râzî, <i>es-Sırru'l-mektûm fî-ilmi't-talâsim ve'n-nücûm</i> , İÜ, Arapça Yazmalar, nr. 4734, vr. 1 ^a	238
14. Nâblûsî, <i>el-Ukûdü'l-lü'lüyye fî-tarîki's-sâdeti'l-mevleviyye</i> , Süleymaniye, Esad Efendi, nr. 1585, vr. 17 ^a	239
15. Müstakimzâde, <i>el-Ukûdü'l-lü'lüyye Şerhi</i> , Süleymaniye Ktp., İzmir, nr. 298; 17 ^a	240